

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Jarosław Drozd

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Magister historii (specjalność: archiwistyczna), Wydział Nauk Historycznych, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, dyplom uzyskany w czerwcu 1996 r. na podstawie pracy magisterskiej pt. *Funkcje administracyjne, militarne i gospodarcze przedzamcza malborskiego*. Promotor: prof. dr hab. Zenon Hubert Nowak; recenzent: prof. dr hab. Janusz Tandecki.

Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Wydział Filologiczno–Historyczny, Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego (dalej: UG), dyplom uzyskany 16 grudnia 2005 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Spółeczność żydowska w Gdyni w okresie międzywojennym*. Promotor: prof. dr hab. Tadeusz Stegner; recenzenci: prof. dr hab. Mieczysław Widernik, prof. dr hab. Mariusz Wołos. Dyplom nr 2617 (patrz zał. 2).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Od 2 września 1996 r. do chwili obecnej – starszy kustosz w Archiwum Państwowym w Gdańsku, Oddział w Gdyni (dalej: APG OG; patrz zał. 6).

Od 1 lipca 1999 r. do chwili obecnej – członek korpusu służby cywilnej.

Od 1 października 2006 r. do chwili obecnej – adiunkt w Instytucie Historii na Wydziale Historycznym UG (początkowo w Zakładzie Archiwistyki, obecnie w Zakładzie Metodologii Historii, Historii Historiografii i Archiwistyki).

Od 1 marca 2024 r. do chwili obecnej – wykładowca na studiach podyplomowych na kierunku Judaistyka stosowana na Uniwersytecie SWPS w Sopocie (patrz zał. 7).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Jako swoje osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia, przedstawiam książkę pt. *Mistrz Władysław Pytłasiński (1863–1933). Zapaśnik – trener – działacz – artysta – policjant* (Wydawnictwo UG, Gdańsk 2025, ss. 780). Jej recenzentem wydawniczym był dr hab. Artur Pasko, prof. Uniwersytetu w Białymstoku (patrz zał. 5).

Jest to biografia pretekstowa, ponieważ działalność tytułowego bohatera stała się dla mnie punktem wyjścia do analizy szerszych zjawisk społecznych, kulturowych i sportowych epoki. Koncepcję tę opieram na tradycji polskiej biografistyki, w której życiorys jednostki służy jako instrument poznania procesów społecznych. Jak sformułował to prof. dr hab. Tadeusz Stegner, biografie pretekstowe to te, w których „przez pryzmat losów jednostki możemy poznać dzieje jakiejś grupy społecznej, politycznej i wyznaniowej” (*Ks. Leopold Otto (1819–1882). Nowa droga Kościoła ewangelickiego w Polsce*, Bielsko-Biała 2019, s. 5). Ujęcie to pozostaje spójne z postulatem prof. dr hab. Emanuela Rostworowskiego, aby „człowieka działającego umieszczać w społeczeństwie i instytucjach, w ich przemianach, w czasie historycznym” (*Biografia, biogram, historia grup i pokoleń*, „Kwartalnik Historyczny” 1973, nr 2, s. 355). W perspektywie międzynarodowej bliskie jest mi podejście Hansa Rendersa i Binne de Haan (*Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, Leiden 2014, s. 1-8), którzy traktują biografię nie jako gatunek literacki, lecz jako metodę historiograficzną – narzędzie do badania historii z perspektywy jej uczestników, osadzonych w sieciach relacji społecznych i instytucjonalnych. W takim ujęciu biografia pełni funkcję instrumentu interpretacyjnego pozwalającego uchwycić mechanizmy funkcjonowania określonego środowiska, instytucji czy epoki. Podejście to umożliwiło potraktowanie postaci Pytłasińskiego nie jako celu badań, lecz jako narzędzia poznania, pozwalającego uniknąć narracji hagiograficznej i wpisać jego losy w szerszy kontekst narodzin nowoczesnego sportu, kultury masowej i kształtowania się tożsamości narodowej.

Celem monografii było ukazanie sylwetki Pytłasińskiego, uznawanego za „ojca sportu zapasniczego” w Polsce, Rosji, Estonii, Finlandii i na Węgrzech, jako zasłużonego pioniera europejskiego sportu, a zarazem osoby o wyjątkowej aktywności społecznej, artystycznej i zawodowej. Wcześniejsze wzmianki o nim były bardzo rozproszone i oparte na błędnych informacjach, które przez lata powielala literatura naukowa i popularna. Jego działalność opisywano fragmentarycznie, najczęściej wyłącznie w kontekście ciężkiej atletyki, czyli dyscyplin sportu opartych na tężyznie fizycznej (zapasy, podnoszenie ciężarów i boks). Brakowało monografii ukazującej jego wieloaspektową aktywność jako zawodowego sportowca, artysty (cyrkowego i filmowego), szkoleniowca, funkcjonariusza policji, sędziego sportowego, społecznika, popularyzatora idei kultury fizycznej i zdrowego trybu życia. Podstawą moich badań były zróżnicowane kwerendy w zasobach krajowych i zagranicznych archiwów, bibliotek, muzeów i zbiorów prywatnych. Szczególnie cenna okazała się również prasa międzynarodowa, dzięki której ustaliłem szczegóły działalności bohatera w środowiskach Petersburga, Moskwy, Odessy czy Paryża oraz uporządkowałem chronologię wydarzeń. Nie mniej przydatne były źródła ikonograficzne, które pozwoliły mi na uchwycenie wizualnego wymiaru jego aktywności i artystyczno-kulturalnego obrazu epoki, w której żył.

Najważniejszymi archiwami, bibliotekami i muzeami, z których zasobów korzystałem, były: AGAD, AAN, NAC, ANK oraz inne archiwa państwowe w Polsce, archiwa kościelne w Polsce, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Muzeum Sportu i Turystyki, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum, Bibliothèque du Musée national du Sport, Musée Carnavalet, Bibliothèque nationale de France (BnF), a także francuskie archiwa departamentalne i miejskie

w: Agen, Awinionie, Bordeaux, Draguignan, Lyonie, Marsylii, Nicei, Nîmes, Orleanie, Paryżu, Strasbourgu, Tarbes i innych miastach (pełny wykaz we wstępie monografii).

Wśród repozytoriów cyfrowych, z których zbiorów korzystałem, szczególnie pomocne okazały się: Polona, CRISPA, ANNO – Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Bayerische Staatsbibliothek (BSB), Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ), Deutsche Digitale Bibliothek, Arcanum Digitheca, Hungaricana, Schweizerische Nationalbibliothek (NB), Koninklijke Bibliotheek (KB), Det Kongelige Bibliotek, Bibliothèque royale de Belgique (KBR Belgica), Kansalliskirjasto, Nasjonalbiblioteket, Latvijas Nacionālā biblioteka (LNB), Library of Congress (LOC), Национальная электронная библиотека (НЭБ), Российская государственная библиотека (РГБ) i Российская национальная библиотека (РНБ) (pełny wykaz we wstępie monografii).

Na podstawie kwerendy wyselekcjonowałem i przeanalizowałem 510 tytułów prasowych z 24 krajów, co czyni tę część badań istotnym przedsięwzięciem prasoznawczym w studiach nad dziejami polskiego sportu. Z uwagi na brak zachowanych do naszych czasów archiwaliów wytworzonych przez europejskie cyrki i sale koncertowe, ważnym źródłem mojej wiedzy o organizacji i przebiegu widowisk atletycznych i profesjonalnych zawodów sportowych, były drukowane pamiętniki i wspomnienia. Z tej grupy źródeł najcenniejszymi okazały się książki i artykuły:

- Williama A. Brady’ego (*Showman*, New York 1937) – autobiograficzna relacja jednego z najważniejszych promotorów widowisk, ukazująca kulisy profesjonalizacji sportu zapaśniczego w USA na przełomie XIX i XX wieku przez pryzmat strategii marketingowych, zarządzania karierami i przenikania się sportu ze światem teatru i show–biznesu;
- Stanisława Cyganiewicza (*Na ringach świata. Księga wspomnień*, Warszawa 1937) – autobiografia, w której autor udokumentował przebieg światowej kariery, nakreślił autoportret atlety i intelektualisty, wpisując historię międzynarodowych sukcesów w szeroki kontekst profesjonalizacji sportu i budowania narodowej dumy;
- Roberta H. Davisa (*Over my left Shoulder*, New York–London 1926) – autobiograficzna relacja dziennikarza i redaktora, który ukazał kulisy nowojorskiego świata mediów i rozrywki, dostarczając informacji o ówczesnych celebrytach, zapaśnikach i promotorach sportowych;
- Walentego Pieńkowskiego (*Atletyka w Warszawie*, cz. 1–4, „Kurier Codzienny” nr 141, 143, 167 i 187 z 24.05.1894 r., 26.05.1894 r., 19.06.1894 r. i 9.07.1894 r.) – cykl artykułów, które udokumentowały początki zorganizowanego ruchu atletycznego w Warszawie;
- Paula Ponsa (*Lutte et Lutteurs*, Évreux 1904; *La lutte par Paul Pons*, Paris 1912) – publikacje mistrza świata w zapasach, łączące funkcje podręcznika do nauki technik zapaśniczych i autobiograficznego spojrzenia na epokę;
- Teodora Sztekkera (*W potrójnym nelsonie*, Warszawa 1928) – wspomnienia mistrza świata w zapasach grecko–rzymskich, jednego z najpopularniejszych sportowców w II RP, odsłaniające kulisy turniejów, mechanizmy promocji widowisk i realia życia profesjonalnego zapaśnika;

- Władysława Pytłasińskiego (*Moja kariera w sporcie*, cz. I–IX, „Stadion” nr 8–16 od 20.02.1930 r. do 17.04.1930 r.) – cykl artykułów wspomnieniowych dokumentujących młodość i pierwsze lata kariery „ojca polskich zapasów”.

Podstawę teoretyczną i kontekstową badań stanowiły monografie poświęcone historii sportu zapaśniczego autorstwa m.in.:

- Edmonda Desbonneta (*Les rois de la lutte. Anecdotes et récits sur la lutte depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*, Paris 1910; *Les rois de la force: histoire de tous les hommes forts depuis les temps anciens jusqu'à nos jours: avec 733 photographies et dessins*, Paris 1911) – pionierskie opracowania dokumentujące genezę ciężkiej atletyki, głównie zapasów, przedstawiające sylwetki słynnych atletów od czasów starożytnych po początki XX wieku;

- Iwana Lebiediewa (*История профессиональной французской борьбы*, b.m. 1928) – fundamentalne dla rosyjskiej historiografii ujęcie dziejów zawodowych zapasów francuskich, w których autor – animator tej dyscypliny – udokumentował ewolucję widowisk zapaśniczych, ich uwarunkowania techniczne i biografie czołowych zawodników przełomu XIX i XX wieku;

- Nata Fleischera (*From Milo to Londos. The Story of wrestling through the ages with numerous illustrations*, New York 1936) – pierwsze kompendium historii zapasów, które w amerykańskiej perspektywie popularyzuje tę dyscyplinę sportu poprzez opis legendarnych postaci – od antycznego Milona z Krotonu po gwiazdę lat 30. XX wieku Jima Londosa;

- Piotra Godlewskiego (*Sport zapaśniczy w Polsce w latach 1890–1939*, Poznań 1994) – synteza, poświęcona dziejom sportu zapaśniczego w okresie zaborów i II Rzeczypospolitej, dokumentującą proces instytucjonalizacji, rozwój struktur klubowych oraz sukcesy polskich zawodników na arenie krajowej i międzynarodowej;

- Scotta M. Beekmana (*Ringside. A History of Professional Wrestling in America*, Westport–London 2006) – monografia analizująca proces przekształcania się zawodowych zapasów z rywalizacji sportowej w formę komercyjnego widowiska, osadzając te przemiany w szerokim kontekście społecznym i ekonomicznym USA;

- Tima Hornbakera (*Legends of Pro Wrestling. 150 years of headlocks, bodyslams, and piledrivers*, New York 2012) - studium historyczne obejmujące 150 lat dziejów zawodowych zapasów, którego autor przez pryzmat biografii kluczowych postaci analizuje ewolucję tej dyscypliny sportu od jarmarcznych korzeni po erę globalnego widowiska telewizyjnego;

- słowniki, leksykony i encyklopedie (m.in. Alexandra von Guretzkiego, Harrisa M. Lentza i Johna Grasso) oraz prace z zakresu historii sportu, cyrku, teatru, kabaretu i filmu.

Zgromadzony materiał umożliwił mi nie tylko rekonstrukcję życia osobistego i kariery Pytłasińskiego, w tym mało znanych epizodów, lecz także analizę rozwoju zawodowego sportu zapaśniczego w Europie w latach 1889–1939 (od debiutu bohatera do wybuchu II wojny światowej). Wiele miejsca poświęciłem rekonstrukcji przebiegu jego kluczowych pojedynków, których opisy zweryfikowałem na podstawie niezależnych źródeł prasowych i archiwalnych. W przypisach zamieściłem biogramy 112 postaci istotnych dla rozwoju ciężkiej atletyki w

Europie, w tym 32 pionierów polskiego sportu. Wszystkie dane ustaliłem lub zweryfikowałem na podstawie odnalezionych źródeł. Kwerendy te pozwoliły mi skorygować błędy obecne w dotychczasowej literaturze i prasie, m.in. w zakresie pisowni imion i nazwisk zawodników, trenerów i antrepreneurów, dat ich urodzin i śmierci, a także szczegółów z życia rodzinnego i zawodowego. Do najważniejszych korekt należą: 1) obalenie mitu amerykańskiej kariery Pytlańskiego – w literaturze popularnonaukowej (m.in. B. Tuszyński, A. Strug) powielano informację o jego sukcesach „za Oceanem”, tymczasem na podstawie kwerendy ustaliłem, że Pytlański nigdy nie wyjechał do USA; mit ten powstał prawdopodobnie wskutek pomylenia go ze Stanisławem Cyganiewiczem; 2) korekta miejsca kluczowych turniejów – w literaturze (Cz. Borejsza) powtarzano, że Pytlański i Cyganiewicz zdobyli tytuły mistrzów świata w paryskim Cirque d'Hiver, co nie znajduje potwierdzenia w źródłach prasowych i afiszowych; 3) weryfikacja okoliczności powstania struktur sportowych w Petersburgu – wbrew dotychczasowym ustaleniom (A. Stawiszyńska) wykazałem, że Pytlański nie był inicjatorem powstania Petersburskiego Towarzystwa Atletycznego ani nie przygotowywał do turniejów olimpijskich reprezentacji Rosji i Finlandii; 4) na podstawie niepublikowanego maszynopisu Eugeniusza Chlebowskiego, pt. *Władysław Pytlański – (jego) życie i praca na polu wychowania fizycznego* odnalezionego przeze mnie w zbiorach Muzeum Sportu i Turystyki, zweryfikowałem i uzupełniłem chronologię wczesnej kariery bohatera, w kilku miejscach odmienną od informacji podawanych w dotychczasowej literaturze. Dzięki tym ustaleniom ukazałem szerszy kontekst: proces rozwoju sportu w Polsce pod zaborami oraz w okresie II Rzeczypospolitej, relacje między sportem a wychowaniem patriotycznym, a także związki sportu ze sztuką cyrkową.

Przyjęta koncepcja biografii została podporządkowana siedmiu kluczowym problemom badawczym poniżej zestawionym w formie pytań i odpowiedzi:

Problem badawczy	Kluczowe ustalenie
Jak zrekonstruować i zweryfikować chronologię oraz kluczowe fakty biografii Władysława Pytlańskiego, korygując błędy utrwalone w dotychczasowej literaturze?	Zbudowałem pełną oś czasu lat jego życia (1863–1933), skorygowałem daty i fakty, uporządkowałem źródła prasowe i archiwalne oraz literaturę.
Jakie były etapy i uwarunkowania przejścia zapasów od widowiska cyrkowego do sportu zawodowego w skali europejskiej w latach 1889–1939?	Profesjonalizacja zapasów była procesem stopniowym: od widowisk cyrkowo-jarmarcznych w kierunku rywalizacji regulaminowej (standaryzacja zasad, sędziowanie, formaty turniejowe) i rosnącej autonomii wydarzeń sportowych; po 1918 r. nasiliła się instytucjonalizacja w ramach struktur klubowo-związkowych.
Jak funkcjonował rynek zawodowych turniejów zapaśniczych i pokazów atletycznych (organizacja, logistyka tournée, organizowali obsady i tournée, ustalali	Zawodowe zapasy funkcjonowały jako transnarodowy rynek widowisk: promotorzy organizowali obsady i tournée, ustalali

kontrakty, reklama, hierarchie w „trupach” zapaśniczych)?	warunki kontraktowe i finansowe, a hierarchie w „trupach” zapaśniczych, wraz z logistyką i strategią reklamową, współdecydowały o sukcesie imprez.
W jaki sposób prasa (krajowa i zagraniczna) kreowała gwiazdy sportu, porządkowała rangę tytułów i budowała narracje o „mistrzostwach świata”?	Prasa krajowa i zagraniczna nie tylko relacjonowała wydarzenia sportowe, ale także współtworzyła sport zawodowy: kreowała gwiazdy, sankcjonowała tytuły i utrwalała prestiż turniejów. Formuła „mistrzostw świata” w tym okresie często miała charakter medialno-organizacyjny, co wymaga krytycznej weryfikacji porównawczej.
Jakie były realne mechanizmy szkolenia (metodyka treningu, rola ośrodków, mecenat sportu) i w jaki sposób Pytłasiński współtworzył model „polskiej szkoły” zapasów?	Szkolenie opierało się przede wszystkim na modelu mistrz–uczeń oraz łączyło technikę z przygotowaniem siłowo-gimnastycznym, stabilizowanym przez ośrodki treningowe i mecenat środowiskowy. Pytłasiński pełnił rolę mediatora doświadczeń między ośrodkami europejskimi (Szwajcaria i Francja) oraz trenera-organizatora, współtworząc ciągłość praktyk szkoleniowych, które stały się fundamentem rozpoznawalnej tradycji zapasów w Polsce.
Jak kształtowała się podmiotowość prawna zawodnika oraz rodząca się etyka i odpowiedzialność w sporcie zawodowym (na przykładzie kontuzji i procesu z 1895 r.)?	Kontuzja i proces z 1895 r. ukazują moment, w którym sport zawodowy przestaje być jedynie elementem cyrkowego widowiska, a zaczyna podlegać ocenie prawnej i refleksji nad odpowiedzialnością. Sprawa ta ujawnia wczesne formy podmiotowości prawnej zawodnika oraz rodzące się normy etyki i odpowiedzialności w sporcie zawodowym.
Jak funkcjonowała tożsamość narodowa sportowców w warunkach braku państwowości i rywalizacji imperiów? Jak odbierano ich „narodowość” w obiegu międzynarodowym, a w jaki sposób była przypisywana przez prasę i organizatorów?	Przypisywano ją sytuacyjnie, często według porządku politycznego, a identyfikacje narodowe negocjowała prasa i organizatorzy. Jednocześnie sukcesy sportowe pełniły funkcję symbolicznej reprezentacji wspólnoty mimo braku państwowości.

Mój wkład własny obejmuje wszystkie etapy przygotowania monografii. Samodzielnie przeprowadziłem kwerendy, dokonałem analizy źródeł, opracowałem koncepcję biografii oraz zredagowałem tekst. Opracowałem biogramy, zestawilem dane statystyczne i tabele oraz odnalazłem nieznane dotychczas źródła (m.in. maszynopis Chlebowskiego, akta metrykalne i większość ilustracji, w tym afisze). Przygotowałem również aparat naukowy obejmujący ponad 3000 przypisów. Rezultatem samodzielnej pracy badawczej jest monografia, która stanowi znaczący wkład w rozwój badań nad historią sportu i nowoczesną biografistyką, a zarazem poszerza pole badań nad dziejami polskiego społeczeństwa przełomu XIX i XX wieku. Monografia należy do rzadkiego gatunku biografii sportowców, których kariery przebiegały w Europie na przełomie XIX i XX wieku i zarazem stanowi studium ukazujące narodziny sportu w Polsce. Jest to również najobszerniejsze w polskiej historiografii opracowanie poświęcone dziejom zawodowego sportu zapasniczego w Europie. Dzięki międzynarodowej kwerendzie uzupełniłem dotychczasowy stan wiedzy o genezie sportu, strukturze organizacji turniejów zapasniczych i pokazów atletycznych, a przede wszystkim o międzynarodowych kontaktach polskich sportowców przełomu XIX i XX wieku. Dokonałem analizy środowisk, w których funkcjonowali ówcześni atleci i zapasnicy oraz ukazałem proces przeobrażeń zapasów cyrkowych i jarmarcznych w dyscyplinę sportu zawodowego. Przedstawiłem bohatera jako sportowca cieszącego się międzynarodową renomą, swobodnie przekraczającego granice państw, zaborów i kultur. Wykazałem, że należał do najwcześniej rozpoznawalnych w prasie zagranicznej polskich sportowców, a jego fotografie i szkice portretowe publikowano na łamach prasy m.in. amerykańskiej, fińskiej, francuskiej, niemieckiej, rosyjskiej, węgierskiej i włoskiej. Niniejsza monografia stanowi przykład analizy źródeł sportowych, obejmujących dane statystyczne i konteksty: kulturowy, medialny i prawny. Tym samym wpisuje się w nurt badań nad genezą nowoczesnego sportu w Europie. Uważam, że wyniki moich badań będą ważnym punktem odniesienia zarówno dla historyków sportu, jak i badaczy dziejów prasy, widowiska, cyrku, teatru, a nawet prawa sportowego, otwierając tym samym nowe pola interpretacyjne.

Nowatorskim osiągnięciem prezentowanej monografii jest – podjęta po raz pierwszy w polskiej historiografii, a w świetle przeze mnie przeprowadzonego przeglądu literatury również bardzo rzadko spotykana w ujęciach zagranicznych – rekonstrukcja i systematyzacja wyników zawodowych walk i turniejów zapasniczych. Opublikowałem 10 tabel prezentujących: 595 samodzielnie udokumentowanych zawodowych walk zapasniczych tytułowego bohatera z lat 1889–1911, zawodowe turnieje w Europie (1897–1909), turnieje na ziemiach polskich w zaborze rosyjskim (1900–1915), pruskim (1904–1914), austriackim (1900–1914) oraz w okresie II Rzeczypospolitej (1919–1939); a także – po raz pierwszy w literaturze polskiej w takiej skali – zestawienia wyników turniejów o zawodowe mistrzostwo świata w stylu grecko-rzymskim, nazywanym również francuskim, a dzisiaj klasycznym (1898–1937) i wolnym (1902–1938). W przypadkach rozbieżności wyniki weryfikowałem porównawczo na podstawie co najmniej dwóch niezależnych przekazów prasowych lub prasowych i afiszowych. Wprowadziłem do obiegu naukowego niepublikowane dotąd źródła ikonograficzne, z których

38 pochodzi z prywatnych kolekcji we Francji, Niemczech i USA, dotąd niewykorzystywanych w literaturze przedmiotu.

Monografia ma zatem charakter nie tylko biografii pretekstowej, lecz również jest obszernym źródłem wiedzy o historii sportu zapaśniczego w Europie. Dzięki temu czytelnicy poznają nie tylko życie i karierę tytułowego bohatera, ale również procesy kształtowania się sportu zawodowego, przemiany obyczajowe zachodzące w Europie, relacje między sztuką cyrkową i kulturą fizyczną oraz rolę sportu w formowaniu tożsamości narodowej. Przedstawiłem Pytłasińskiego jako przykład człowieka, łączącego rozwój fizyczny z intelektualnym, co pozwala lepiej zrozumieć ówczesny ideał mężczyzny harmonijnego: silnego, sprawnego, patriotycznego i wrażliwego na kulturę. Wykazałem, że sport na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX wieku nie był sferą rekreacji i rozrywki, lecz istotnym instrumentem kształtowania nowoczesnego społeczeństwa.

Zakres chronologiczny książki obejmuje lata życia Władysława Pytłasińskiego (1863–1933), jednak poznanie genezy sportu zapaśniczego wymagało ode mnie sięgnięcia do okresu starożytności. Dla ukazania trwałości dziedzictwa bohatera badania uwzględniły także tradycję turnieju (memoriału) jego imienia, organizowanego od 1958 r. Zakres terytorialny odpowiada skali działalności Pytłasińskiego (tam, gdzie mieszkał, pracował i występował), jakkolwiek narracja obejmuje również rejon, w którym nigdy nie był (Imperium Osmańskie). Konstrukcja monografii pozwala na jednoczesne śledzenie jego życia i procesów historycznych, w które był „wpisany”. Biografia stanowi oś, wokół której skoncentrowałem analizę zjawisk społecznych, kulturowych i obyczajowych.

Monografia ma układ problemowo-chronologiczny i składa się z sześciu rozdziałów:

W rozdziale 1 pt. *Pionierzy atletyki i zapasów na ziemiach polskich w XIX wieku* przedstawiłem wprowadzenie historyczne i metodologiczne. Omówiłem genezę sportu zapaśniczego w Europie (od starożytności po schyłek XIX wieku) oraz jego rozwój na ziemiach polskich w warunkach braku państwowości. Sklasyfikowałem główne style zapaśnicze, przeanalizowałem infrastrukturę widowiskową oraz działalność pionierów gimnastyki i ciężkiej atletyki. Wykazałem, że zapasy przez dziesięciolecia funkcjonowały jako forma widowisk jarmarcznych i cyrkowych, zanim uznano je za dyscyplinę sportu. Ukazałem proces ich profesjonalizacji i kodyfikacji reguł. Zrekonstruowałem dzieje pokazów siłowych i walk zapaśniczych na ziemiach polskich od schyłku XVIII wieku. Tym samym wykazałem, że tradycja zapasów była tam żywa na długo przed pojawieniem się Pytłasińskiego, jako reprezentanta nowoczesnego sportu.

W rozdziale 2 pt. *Sportowa edukacja Pytłasińskiego (1863-1894)* zrekonstruowałem okres formacyjny bohatera – od dzieciństwa po pierwsze kontakty z europejskim środowiskiem sportowym. Prześledziłem karierę w szwajcarskich klubach, pierwsze sukcesy w turniejach zapaśniczych oraz pobyt w Paryżu, gdzie zetknął się ze środowiskiem zawodowych zapaśników. Wyjaśniłem powody powrotu do Warszawy i rozpoczęcia treningów w zakładzie gimnastycznym Pieńkowskiego – miejscu kluczowym dla narodzin polskiej kultury fizycznej schyłku XIX wieku. Następnie przedstawiłem proces profesjonalizacji kariery: związki z

Cyrkiem Ciniselli, występy w europejskich miastach oraz budowanie medialnego wizerunku „niepokonanego”. Rozdział zakończyłem przedstawieniem sukcesów Pytłasińskiego w Petersburgu i Moskwie, które przyczyniły się do popularyzacji zapasów grecko-rzymskich (francuskich) w Rosji.

W rozdziale 3 pt. *Droga na mistrzowski szczyt (1895-1899)* przedstawiłem okres największych sukcesów sportowych bohatera – drogę od lokalnej gwiazdy aren cyrkowych do zawodowca o międzynarodowej renomie. Punktem wyjścia była konfrontacja z mistrzem świata Ernstem Roeberem, zakończona procesem sądowym – pierwszy w dziejach polskiego sportu przykład dochodzenia praw przez kontuzjowanego zawodnika przed sądem. Przeanalizowałem sportowe, prawne i społeczne konsekwencje tego wydarzenia w kontekście zasad ówczesnej etyki sportowej i wczesnych form regulacji praw zawodników. Następnie ukazałem proces powrotu bohatera do sportu: kontakty z dr. Władysławem Krajewskim, założenie Szkoły Rozwoju Fizycznego w Petersburgu oraz triumfalny pochód przez areny Imperium Rosyjskiego – od Petersburga, Moskwy, Kijowa i Rostowa nad Donem po Helsinki i Rewel (Tallinn). Na podstawie źródeł prasowych, afiszy i ikonografii udokumentowałem nie tylko wyniki sportowe, lecz i społeczne tło kariery Pytłasińskiego, który w latach 1898–1899 był ambasadorem polskiego sportu w Europie. Szczególne miejsce w narracji zajął pierwszy turniej o zawodowe Mistrzostwo Świata w wadze ciężkiej (Paryż 1898), który ukazuje genezę profesjonalizacji zapasów i mechanizmy medialnego kreowania gwiazd sportowych. Rozdział zamknąłem opisem triumfu bohatera w turnieju o Wielką Nagrodę Paryża – wydarzeniu, które zapewniło mu trwałe miejsce w europejskim panteonie zapaśników i ugruntował pozycję pierwszego polskiego sportowca o statusie międzynarodowej gwiazdy. Z metodologicznego punktu widzenia rozdział ten pełni funkcję kluczowego ogniwa w narracji biograficzno-analitycznej.

W rozdziale 4 pt. *Mistrz Pytłasiński (1900-1904)* kontynuowałem analizę kariery bohatera w okresie największych sukcesów. Ukazałem jego rolę w popularyzacji sportu w Petersburgu, zdobycie mistrzostwa Moskwy oraz występy w Paryżu, Berlinie i Wiedniu. Przeanalizowałem fenomen popularności tureckich zapaśników w Europie oraz ich wpływ na medialność zapasów. Walki Pytłasińskiego z mistrzami świata Karą Ahmedem i Paulem Ponsem przedstawiłem jako zderzenie różnych szkół technicznych, odmiennych stylów walki i modeli kariery. Istotny jest podrozdział o zwycięstwie bohatera w turnieju uznawanym przez wielu badaczy za pierwsze mistrzostwa świata w (szwajcarskim) stylu wolnym. Omówiłem również standaryzację przepisów zapaśniczych, która w 1901 r. doprowadziła do opracowania nowego regulaminu paryskich mistrzostw świata. Szczególne miejsce w narracji zajmuje międzynarodowy turniej w Warszawie (1901) – pierwsze na ziemiach polskich zawody rozgrywane w formule zawodowej. W tym kontekście przedstawiłem początki aktywności trenerskiej Pytłasińskiego, w tym odkrycie talentu i promocję Stanisława „Zbyszko” Cyganiewicza. Rozdział zakończyłem analizą rozbratu bohatera z wyczynowym sportem, związaną m.in. ze śmiercią dra Krajewskiego, kontuzjami oraz zmęczeniem karierą.

W rozdziale 5 pt. *Schyłek kariery (1905-1909)* ukazałem ostatni etap kariery zawodniczej bohatera oraz przejście do roli sędziego, trenera i organizatora. Zrekonstruowałem

wydarzenia z Petersburga (1905-1906), gdzie rywalizowali najlepsi zapaśnicy Europy, ukazując Pytlańskiego jako nadal ważną postać, mimo konkurencji młodszych rywali. Szczególne miejsce zajęła analiza Mistrzostw Świata w Paryżu (1906), podczas których Stanisław Cyganiewicz zdobył pierwszy w historii polskiego sportu tytuł mistrzowski w zapasach grecko-rzymskich. Przedstawiłem relację mistrz-uczeń oraz system funkcjonowania zawodowych „trup” zapaśniczych – ich hierarchię, mechanizmy finansowe i formy rywalizacji. Opisałem ostatnie turnieje bohatera aż do wycofania się z czynnego uprawiania sportu w 1909 r. Wątek kontrowersji dotyczących narodowości Pytlańskiego posłużył do refleksji nad percepcją tożsamości narodowej sportowców w realiach braku własnego państwa. Nowatorskim ujęciem są moje badania nad początkami zawodowej rywalizacji kobiet w zapasach grecko-rzymskich i zaangażowaniem bohatera w promocję sportu kobiet – zagadnienia dotąd nieobecne w polskiej historiografii.

W rozdziale 6 pt. *W nowych rolach (1909-1933)* omówiłem życie i działalność Pytlańskiego po zakończeniu kariery sportowej. Doświadczenie nabyte na arenach sportowych i salonach towarzyskich Europy stało się fundamentem nowych ról: wychowawcy, sędziego sportowego, policjanta i działacza. Punktem wyjścia były Wystawy Rolniczo-Przemysłowe w Częstochowie i Łodzi, gdzie pełnił funkcje organizatora. Szczegółowo przedstawiłem jego działalność: prowadzenie szkoły gimnastyki, atletyki i zapasów, reorganizację Towarzystwa Zwolenników Sportu oraz sędziowanie turniejów zapaśniczych. Ukazałem zaangażowanie małżonków Pytlańskich w czasie I wojny światowej – pracę Józefy w organizacjach pomocowych oraz jej męża w strukturach samorządowych, a po 1918 r. w Straży Obywatelskiej i Policji Państwowej. Analiza służby w policji pozwoliła ukazać proces wprowadzania kultury fizycznej do struktur państwowych II Rzeczypospolitej. Szczególne znaczenie ma część poświęcona inicjatywom organizacyjnym w zakresie ciężkiej atletyki. Pytlański jawi się w niej jako współtwórca Polskiego Towarzystwa Atletycznego i Polskiego Związku Atletycznego, inicjator powstania Polskiego Związku Bokserskiego oraz współorganizator pierwszych mistrzostw Polski w zapasach grecko-rzymskich. Omówiłem również jego role filmowe (*Bartek Zwycięzca*, 1923; *Pan Tadeusz*, 1928) oraz inicjatywy wychowawcze adresowane do młodzieży z ubogich środowisk. Rozdział zamknąłem opisem ostatnich lat życia i działalności Pytlańskiego: publikacji podręczników do nauki zapasów i podnoszenia ciężarów, jubileuszy w kraju i za granicą oraz testamentu, mocą którego przekazał sportowe trofea narodowemu muzeum kultury fizycznej.

Pretekstowy charakter biografii ujawnia się w konstrukcji rozdziałów, w których postać Pytlańskiego pełni funkcję „przewodnika” po procesach cywilizacyjnych przełomu XIX i XX wieku. Już rozdział 1 stanowi fundament takiego ujęcia: nie rozpocząłem go tradycyjnie od urodzin tytułowego bohatera, lecz od ponad 100-stronicowej analizy środowiska cyrkowych i jarmarcznych „herkulesów”. W podrozdziałach 1.2–1.14 przedstawiłem studium socjologii rozrywki, a sylwetki Carla Rappo, Jeana Dupuisa, Jeana Doubliera, André Christola, Carla Absa i Emila Vossa wykorzystałem jako punkt wyjścia do opisu procesów kształtowania rynku protosportowych widowisk atletycznych i walk zapaśniczych na ziemiach polskich. Pokazałem tym samym, że Pytlański nie „wymyślił” atletyki i zapasów, lecz „wszedł” w istniejącą,

międzynarodową strukturę biznesu rozrywkowego (teatr, cyrk, maneż i jarmark). W podrozdziałach 2.2–2.3: epizody szwajcarski i paryski pozwalają uchwycić rolę gimnastyki i zapasów w wychowaniu młodzieży oraz mobilność zawodową Polaków u schyłku XIX wieku. W podrozdziale 2.4 – poświęconym nowoczesnemu (w realiach zaboru rosyjskiego) ośrodkowi krzewienia tężyzny fizycznej i higieny kierowanemu przez Walentego Pieńkowskiego – wprowadziłem wątek z pogranicza historii medycyny i kultury fizycznej. W podrozdziale 3.1 – na przykładzie kontuzji bohatera w 1895 r. i procesu sądowego – ukazałem rodzącą się podmiotowość prawną sportowca. Jest to moment, w którym sport wychodzi z cyrku i trafia na sądową wokandę. W tej części przedstawiłem także studium narodzin etyki zawodowej. W podrozdziałach 3.3 i 3.6 postaci Georga Ribeaupierre’a i Aleksandra Luceńskiego posłużyły jako studium przypadku dla omówienia narodzin mecenatu sportu, zaś petersburska szkoła atletyczna dra Krajewskiego umożliwiła analizę metodyki ówczesnego treningu. Podrozdział 4.5 poświęciłem fenomenowi orientalizmu w kulturze masowej, pokazując, że zapaśnicy tureccy – poza wartościami sportowymi – stanowili istotny element mody i strategii marketingowej epoki. W podrozdziale 5.5 zrekonstruowałem mechanizmy ekonomiczne i logistyczne przemysłu rozrywkowego początków XX wieku, a w podrozdziale 5.9 zasygnalizowałem istotny wątek emancypacji kobiet w sporcie, rzadko obecny w historiografii tego okresu. Wreszcie podrozdział 6.3 posłużył mi jako studium formowania się aparatu państwowego w II RP, a w podrozdziałach 6.4–6.6 pokazałem proces instytucjonalizacji polskiego sportu (PTA, PZA i PZB).

Życie, działalność i dorobek tytułowego bohatera stały się zatem kluczem do poznania okoliczności narodzin nowoczesnego sportu i kultury fizycznej w Polsce, rozwoju zawodowego sportu zapaśniczego w Europie oraz szerokich procesów społecznych, kulturalnych i politycznych. W wymiarze społecznym biografia ta przyczynia się do upamiętnienia go jako osoby łączącej wartości patriotyczne, artystyczne i obywatelskie, a tym samym stanowiącej wzór dla kolejnych pokoleń Polaków. Monografia łączy perspektywę historyka-archiwisty z analizą źródeł prasowych i ikonograficznych. Wpisuje się w nurt badań nad dziejami polskiego sportu oraz nowoczesną biografistyką. Stanowi punkt wyjścia do moich kolejnych projektów badawczych: napisania syntezy poświęconej historii zawodowego sportu zapaśniczego w Polsce, biografii braci Stanisława i Władysława Cyganiewiczów oraz monografii poświęconej dziejom sztuki cyrkowej w Polsce. W szerszej perspektywie, będę kontynuował badania nad historią społeczności żydowskiej oraz dziejami polskiej marynarki handlowej w okresie II Rzeczypospolitej.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Mój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych obejmuje szerokie spektrum tematyczne. W początkowym okresie aktywnie uczestniczyłem w krajowych konferencjach i sesjach naukowych, traktując je jako istotną przestrzeń wymiany doświadczeń i konfrontacji wyników badań. Wraz z krystalizacją kierunków badawczych skoncentrowałem

się na publikacjach o trwałym charakterze naukowym (monografie, edycje źródeł i artykuły), traktując aktywność konferencyjną selektywnie – przede wszystkim jako prezentację wyników w ośrodkach kluczowych dla dyscypliny, m.in. w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie, Instytucie Historii UG, Akademii Morskiej w Gdyni i Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Po doktoracie opublikowałem 11 monografii autorskich (w tym 1 w języku angielskim; 9 recenzowanych, w tym 5 naukowych edycji źródeł), 6 książek pod redakcją, 6 rozdziałów w monografiach zbiorowych (w tym 1 w wersjach językowych polskiej i angielskiej), 21 artykułów w czasopiśmie (w tym 5 w języku angielskim), 10 tekstów w serwisach internetowych i 94 hasła encyklopedyczne. Zgromadziłem 1048 punktów MNiSW (przed doktoratem 8, po doktoracie 1040), z czego 936 w ciągu ostatnich 9 lat.

Swój dorobek naukowy dzielę na cztery obszary badawcze:

- 1. Dzieje społeczności żydowskiej na Pomorzu Gdańskim,**
- 2. Zagadnienia polityczne, gospodarcze i społeczno–kulturalne miasta oraz portu w Gdyni w okresie II Rzeczypospolitej,**
- 3. Edycje źródeł historycznych**
- 4. Historia kultury fizycznej i sportu w Polsce.**

Wspólnym mianownikiem moich badań jest analiza procesów modernizacji i instytucjonalizacji w Polsce i Europie w XIX–XX w., widziana przez pryzmat rozwoju miast portowych (Gdynia), grup mniejszościowych (społeczność żydowska), dynamiki kultury masowej (prasa, widowisko) oraz praktyk cieleśności i obywatelskości (dzieje kultury fizycznej i sportu). W każdym z tych obszarów kluczowe są dla mnie: praca na źródłach archiwalnych i prasowych, krytyka przekazów masowych oraz edycja i udostępnianie źródeł jako infrastruktury dla dalszych badań naukowych.

W pierwszym z tych obszarów dzieje pomorskiej społeczności żydowskiej badałem w kontekście przemian społeczno–ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji Żydów z administracją państwową i samorządową. Początki mojej działalności naukowej, związane z przygotowaniem rozprawy doktorskiej, dotyczyły źródłowych badań nad dziejami Żydów w Gdyni i Wolnym Mieście Gdańsku. Impulsem do podjęcia tej problematyki była praca w APG OG, a zwłaszcza kwerenda prowadzona w ramach obowiązków zawodowych, której celem było udokumentowanie przedwojennego stanu posiadania gmin wyznaniowych żydowskich na Pomorzu Gdańskim przed II wojną światową. Efektem tych prac było wyselekcjonowanie akt, wykorzystanych później na potrzeby wniosku o restytucję mienia Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Gdańsku. Różnorodny materiał źródłowy zgromadzony w trakcie kwerendy umożliwił mi rozpoczęcie kompleksowych badań nad dziejami Żydów gdyńskich w okresie międzywojennym. Po obronie pracy doktorskiej, dzięki stypendium naukowemu Prezydenta Miasta Gdyni oraz wsparciu prywatnych darczyńców, wyniki badań zaprezentowałem w monografii pt. *Społeczność żydowska Gdyni w okresie międzywojennym* (Oficyna Verbi Causa, Gdynia 2007, ss. 496). Książka – pierwsza szczegółowa rekonstrukcja dziejów gdyńskich Żydów – opierała się w dużej mierze na niepublikowanych wcześniej

materiałach archiwalnych. Wartość merytoryczną monografii potwierdza jej recepcja w obiegu akademickim, czego dowodem jest recenzja autorstwa dra hab. Grzegorza Berendta, prof. UG opublikowana na łamach „Acta Poloniae Historica” (Vol. 99, 2009, s. 182-185), zaś recenzja pióra dra Mieczysława Abramowicza potwierdza jej znaczenie w opiniotwórczym środowisku badaczy historii i kultury regionu („30 Dni”, 2007, nr 2, s. 70). Dzięki dofinansowaniu Instytutu Pamięci Narodowej oraz Taube Foundation for Jewish Life and Culture opracowanie doczekało się w 2008 r. uzupełnionej, anglojęzycznej wersji pt. *Lost in the whirlwind of war. The Jewish Community in Gdynia, Poland* (Oficyna Verbi Causa, Gdynia 2008, ss. 496), co pozwoliło mi wprowadzić wyniki moich badań do obiegu międzynarodowego.

W kolejnych latach prowadziłem wieloaspektowe badania w tym obszarze, koncentrując się m.in. na zagadnieniach społeczno-religijnych, gospodarczych, edukacyjnych oraz biografistycie. Podczas konferencji naukowej „Gdynia i gdynianie”, zorganizowanej 8 maja 2006 r. w Teatrze Muzycznym w Gdyni przez Towarzystwo Miłośników Gdyni, przy współpracy Muzeum Miasta Gdyni, Instytutu Historii UG, Zakładu Historii Architektury Politechniki Gdańskiej oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdyni, wygłosiłem referat pt. *Wspólnoty wyznaniowe w Gdyni w okresie międzywojennym*. Tekst ukazał się w rozszerzonej wersji w specjalnym numerze „Rocznika Gdyńskiego” („Rocznik Gdyński”, nr 18, 2006, s. 87–96). Omówiłem w nim strukturę wyznaniową międzywojennej Gdyni, która – mimo dominacji rzymskich katolików – stanowiła mozaikę religijną obejmującą: ewangelików, Żydów, prawosławnych oraz mniejsze grupy wyznaniowe, na co wpływały m.in. dynamiczny rozwój miasta i napływ ludności z różnych regionów Polski. Przedstawiłem procesy organizowania się poszczególnych wspólnot, rozwój infrastruktury sakralnej oraz relacje międzywyznaniowe.

Podczas konferencji naukowej „Religia a społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej”, zorganizowanej w dniach 15–16 grudnia 2011 r. przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie, wygłosiłem referat pt. *Przemiany w religijności Żydów pomorskich w Drugiej Rzeczypospolitej: wybrane aspekty*, w którym omówiłem procesy laicyzacji i asymilacji społeczności żydowskiej na Pomorzu w okresie międzywojennym, ze szczególnym uwzględnieniem Gdyni. Przedstawiłem konflikty zachodzące między grupami tradycyjnymi i postępowymi, zmiany w praktykach religijnych i edukacji, a także kwestie integracji tej społeczności z polskim otoczeniem. Tekst opublikowano dwa lata później w tomie pt. *Religia a społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej* (red. T. Stegner, Metamorfozy Społeczne, nr 5, 2013, Instytut Historii PAN, s. 333–351).

Ważne miejsce w obszarze moich badań nad gdyńskimi Żydami – tworzącymi unikalną, najmłodszą w Europie gminę wyznaniową – zajmuje artykuł pt. *Obraz morza i Gdyni w relacjach jej żydowskich mieszkańców w dwudziestoleciu międzywojennym*, pierwotnie przedstawiony jako referat 19 października 2010 r. podczas konferencji naukowej „Morze nasze i nie nasze” (organizatorzy: Akademia Morska w Gdyni, Instytut Historii UG, Muzeum Miasta Gdyni i Academia Europa Nostra), stanowiącej część III Forum Europa Nostra w Gdyni. Tekst zawiera unikalne wspomnienia żydowskich mieszkańców Gdyni, zgromadzone przeze mnie w toku wielogodzinnych rozmów i korespondencji. Są to bezcenne źródła wywołane,

odnoszące się do okoliczności przybycia Żydów do miasta, ich życia codziennego i religijnego, narastającego antysemityzmu oraz Zagłady podczas II wojny światowej. Rozszerzoną wersję opublikowano w materiałach pokonferencyjnych (*Morze nasze i nie nasze*, red. P. Kurpiewskiego, T. Stegnera, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2011, s. 141–149). Badałem także dynamiczny rozwój branży handlu owocami południowymi i towarami kolonialnymi w międzywojennej Gdyni, zdominowanej przez firmy z kapitałem żydowskim (np. „Bananas”, „Aukcje Owocowe” i „Józef Fetter”). W artykule pt. *Żydowski handel owocami południowymi i towarami kolonialnymi w Gdyni w okresie międzywojennym* („Rocznik Gdyni”, nr 28, 2016, s. 67–73) ukazałem rolę strefy wolnocłowej i aukcyjnej sprzedaży owoców w rozwoju gdyńskiego portu, dowodząc, że nowoczesne przedsiębiorstwa z kapitałem żydowskim przekształciły go w kluczowy ośrodek importu cytrusów i bananów w II Rzeczypospolitej.

Cztery artykuły poświęciłem szkolnictwu morskemu Żydów, rozpoczynając badania od kursów rybackich organizowanych w międzywojennej Gdyni dla młodych syjonistów zrzeszonych w Związku „Zebulun”. Młodzież ta na wodach Zatoki Gdańskiej przygotowywała się do pracy w zawodach związanych z żeglugą i rybołówstwem po planowanej emigracji do Palestyny. W pierwszym z artykułów, pt. *Kursy portowe i rybackie dla Żydów w Gdyni w okresie międzywojennym* („Nautologia”, 2005, vol. 40, nr 142, s. 37–41) – opisałem organizację i przebieg szkoleń, prowadzonych pod kierunkiem pochodzącego z Gdańska kpt. Gustava Pietscha i dwóch gdyńskich rybaków, warunki bytowe kursantów oraz ich wkład w założenie kibucu Neve-Yam i rozwój izraelskiej floty rybackiej. Zagadnienia te wprowadziłem w 2013 r. do obiegu międzynarodowego artykułem pt. *Gdynia to Neve-Yam: the Jewish fisherman's courses within the Bays of Gdańsk and Puck in the interwar period* („Studia Maritima”, vol. 26, 2013, s. 55–68). Do tematyki powróciłem pośrednio w artykule pt. *Idea „palestyńskiego morza”. Działalność Związku „Zebulun” w latach 30–XX wieku* („Nautologia”, nr 158, 2021, s. 24–32). Przedstawiłem w nim aktywność tej organizacji, powstałej z inicjatywy Henrietty Diamond, która – rozczerowana widokiem wybrzeży Tel Awiwu i Hajfy pozbawionych żydowskich statków – w 1931 r. utworzyła międzynarodowy ruch na rzecz budowy żydowskiej floty i szkolnictwa morskiego, tworząc podwaliny pod żydowską gospodarkę morską w Palestynie. Omówiłem rozwój „idei palestyńskiego morza” w II Rzeczypospolitej, struktury organizacyjne „Zebulun” oraz przebieg kursów żeglarskich i rybackich organizowanych dla młodzieży żydowskiej w Gdyni. Nowatorski charakter miał czwarty artykuł, pt. *Establishment and activity of the Jewish Marine School for Officers in Civitavecchia (1934–1938) in the pages of the Revisionist Zionist press* („Studia Maritima”, vol. 35, 2022, s. 113–133), w którym opisałem działalność Żydowskiej Szkoły Morskiej we włoskim Civitavecchia, utworzonej – za zgodą Benito Mussoliniego – przez organizację Bejtar w celu szkolenia palestyńskich kadr morskich. Przeanalizowałem kontrowersyjne związki syjonistów–rewizjonistów z faszystowskimi Włochami, opisałem przebieg szkoleń na żaglowcu „Sarah I-o” oraz omówiłem funkcjonowanie morskiej placówki Bejtaru w Rydze.

Prowadziłem również studia nad losami wybitnych gdynian żydowskiego pochodzenia, m.in.: prof. Ruth Gall (*Profesor Ruth Gall (1920–2003) – „Madame Cosmic Rays”. Życiorys z Gdynią w tle*, „Nautologia”, nr 144, 2007, s. 188–191) – prof. astrofizyki z UNAM w Mexico

City, Marii Ludwiki Dońskiej (*Maria Dońska (1912–1996). Życiorys z Gdyni w tle*, „Nautologia”, nr 145, 2008, s. 81–85) – pianistki, wykładowczyni w Royal College of Music w Londynie oraz Leona Holzera (*Leon Holzer (1895–1972). Życiorys polskiego patriotę wyznania mojżeszowego z Gdyni w tle*, „Nautologia”, nr 150, 2013, s. 95–99) – działacza społeczno–politycznego, wolnomularza z Wielkiej Łoży „Kopernik” w Paryżu. Ze względu na ich kariery i wydarzenia rodzinne badaniom tym nadałem międzynarodowy wymiar, łącząc perspektywę lokalną z szerszym kontekstem dziejów.

Wyniki moich badań nad dziejami pomorskich Żydów zostały docenione przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, który włączył do swoich wyselekcjonowanych zbiorów cyfrowych 20 moich autorskich zestawień, wykazów i biogramów. Obejmują one informacje dotyczące struktury społecznej (spisy żydowskich lekarzy, inżynierów, prawników, rzemieślników i właścicieli nieruchomości w Gdyni), demografii regionalnej (listy żydowskich mieszkańców Pucka, Kartuz, Kościerzyny i Wejherowa) oraz emigracji i losów wojennych (wykazy żołnierzy, ofiar Zagłady, więźniów KL Stutthof oraz listy emigrantów przez port w Gdyni do Argentyny, Anglii i obu Ameryk). Materiały są dostępne online i służą jako wiarygodne źródła informacji dla badaczy i genealogów z całego świata (patrz zał. 9). Linki do wszystkich tych zestawień zamieszczam w wykazie osiągnięć naukowych.

W prezentowanym obszarze badań bardzo cenię współpracę z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN (patrz zał. 8). W latach 2009–2012, w ramach projektu Wirtualny Sztetl – jednego z największych na świecie internetowych portali historyczno–edukacyjnych – opracowałem m.in. 3116 biogramów żydowskich mieszkańców Gdyni, 600 z Wejherowa, 626 z Kościerzyny oraz 185 z Pucka – tj. łącznie ponad 4300 biogramów (430 stron opracowania). Efekty badań są publikowane na Wirtualnym Sztetlu w formie biogramów, opracowań i zestawień o charakterze naukowym i popularyzatorskim. Drugim ważnym etapem współpracy z POLIN była międzynarodowa wystawa *Gdynia – Tel Awiw*, przygotowana z okazji 100-lecia powstania Gdyni, 110-lecia założenia Tel Awiwu i 100-lecia otwarcia Bauhausu. Ekspozycję objęto patronatem Prezydenta Miasta Gdyni, burmistrza Tel Awiwu oraz Ambasady Izraela w Polsce; ukazała ona paralelne procesy urbanistyczne, architektoniczne i kulturowe zachodzące w obu miastach. Pierwsza odsłona odbyła się w POLIN w dniach od 13 września 2019 r. do 3 lutego 2020 r., a druga w Muzeum Miasta Gdyni od 30 kwietnia do 30 sierpnia 2020 r. (patrz zał. 14). W ramach projektu pełniłem funkcje eksperckie oraz byłem autorem artykułu naukowego pt. *Żydzi w Gdyni (1927–1939)* opublikowanego w dwujęzycznym katalogu wystawy (*Gdynia – Tel Awiw*, red. A. Tanikowski, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Muzeum Miasta Gdyni, Warszawa 2019, s. 96–106), obok takich autorów, jak m.in. prof. dr hab. Andrzej Szczerski, prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska oraz prof. Maoz Azaryahu (dyrektor Instytutu Herzla ds. Badań nad Syjonizmem na Uniwersytecie w Hajfie). Katalog zawierał również nieznany dotąd w polskim przekładzie tekst Szaloma Asza pt. *Tel Awiw*, stanowiący cenne źródło do badań nad międzywojennym modernizmem i relacjami polsko–żydowskimi. Moja współpraca z POLIN trwa do dziś; jednym z jej ostatnich etapów było opracowanie naukowego biogramu architektki Elizy Unger, zaprezentowanego w 2024 r. w ramach projektu *Polskie Żydówki dla Niepodległej*, który przybliżał biografie 24 wybitnych

kobiet żydowskiego pochodzenia, które odegrały znaczącą rolę w rozwoju kultury i nauki, a także brały udział w walkach o niepodległość Polski.

Współuczestniczyłem też w organizacji międzynarodowej wystawy pt. *Urban Networks of Modernism and the Role of Jewish Architects – The Case of Gdynia (Poland)*, prezentowanej od 11 do 17 listopada 2022 r. w BHROX Bauhaus Reuse w Berlinie podczas festiwalu Triennale der Moderne oraz jej polskiej odsłony pt. *Miejskie sieci modernizmu i rola architektów i architektów pochodzenia żydowskiego. Przykład Gdyni* (InfoBox w Gdyni, 27 czerwca - 24 września 2023 r.). Ekspozycja była poświęcona twórczości żydowskich architektów działających w Gdyni w II Rzeczypospolitej i przyczyniła się do umiędzynarodowienia badań nad historią architektury modernistycznej w Polsce, wprowadzając do nich wątek żydowskiego dziedzictwa kulturowego Gdyni. Organizatorem wystawy był Instytut Pileckiego w Berlinie we współpracy z Gesellschaft zur Erforschung des Lebens und Wirkens Deutschsprachiger Jüdischer Architekten e.V. O prestiżu przedsięwzięcia świadczy fakt, że znalazło się ono w programie międzynarodowego festiwalu Triennale der Moderne, odbywającego się co 3 lata w Berlinie i prezentującego dziedzictwo modernizmu, ze szczególnym uwzględnieniem architektury z lat 20. i 30. XX wieku (patrz zał. 12 i 13).

W drugim obszarze dorobku skoncentrowałem się na badaniach dziejów miasta i portu w Gdyni. Interesowały mnie: życie polityczne, gospodarcze i kulturalno-społeczne, działalność towarzystw żeglugowych i przedsiębiorstw portowych oraz zagadnienia lotniskowe. W tym zakresie opublikowałem szereg artykułów, w tym trzy w języku angielskim, poświęcone dziejom spółek żeglugowych: „Żegluga Polskiej”, „Gdynia-Ameryka Linie Żeglugowe” (GAL) oraz „Polsko-Brytyjskiego Towarzystwa Okrętowego” (Polbrytu). Nowatorstwo tych prac opiera się na analizie mało znanych akt rejestru handlowego Sądu Grodzkiego w Gdyni, co pozwoliło mi uściślić wiedzę o strukturach kapitałowych tych spółek armatorskich i mechanizmach operacyjnych polskiej marynarki handlowej. Pierwszy artykuł pt. *Register files of the state enterprise and the joint stock company "Żegluga Polska" in Gdynia as a source in research on the Polish Merchant Navy under the Second Polish Republic* („Studia Maritima”, vol. 34, 2021, s. 87–101) dokumentuje rozwój „Żeglugi Polskiej”, która w II Rzeczypospolitej stanowiła fundament polskiej marynarki handlowej. Przedstawiłem w nim historię firmy od momentu zakupu pięciu francuskich węglowców w 1927 r. po utworzenie sieci regularnych linii morskich. Była to wyjątkowa ewolucja od państwowego przedsiębiorstwa po dynamiczną spółkę akcyjną, która nie tylko przetrwała kryzys gospodarczy, ale stale zwiększała obroty i zasięg swoich linii regularnych. Drugi artykuł pt. *The contract for the construction of Ocean Liners MS "Piłsudski" and MS "Batory" of 29 November 1933* („Studia Maritima”, vol. 37, 2024, s. 61–87) dotyczy historii budowy i eksploatacji transatlantyków „Piłsudski” i „Batory”, zbudowanych we włoskiej stoczni w Monfalcone w ramach transakcji barterowej za polski węgiel. Przybliżyłem drogę tych statków od podpisania umowy, przez ich służbę pod polską banderą, aż po dramatyczne losy wojenne, a w części źródłowej opublikowałem treść oryginalnej umowy z komentarzem. W trzecim artykule pt. *The Establishment and Activities of the Company "Polsko-Brytyjskie Towarzystwo Okrętowe S.A." in Gdynia in the Interwar Period in the Light of Commercial Register Files* („Studia Maritima”, vol. 38, 2025, s. 159–

180) przeanalizowałem działalność „Polsko–Brytyjskiego Towarzystwa Okrętowego” w latach 1929–1938, omawiając okoliczności zawiązania spółki, jej rolę w transporcie towarów i pasażerów do Anglii oraz Francji, a także wyniki eksploatacyjne. Ważną pozycją w tej części mojego dorobku jest również artykuł pt. *Dzieje Polskiej Agencji Morskiej S.A. w Gdyni, pierwszej polskiej firmy maklerskiej, w świetle akt rejestrowych Sądu Grodzkiego w Gdyni* („Historia, Archiwa, Gdańsk”, vol. 1, 2018, s. 53–72), w którym przedstawiłem rozwój tej firmy w latach 1926–1939, z uwzględnieniem zmian w akcjonariacie i kapitale, zakres obsługiwanych linii żeglugowych oraz pozycję rynkową w portach Gdyni i Gdańska na tle ówczesnej konkurencji

Szczególne znaczenie w moim dorobku mają monografia pt. *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939* (Wydawnictwo UG, Gdańsk 2021, ss. 263) i uzupełniający ją artykuł pt. *Stolica sercem przy Bałtyku. Obchody „Święta Morza” w Warszawie 1933–1939* („Nautologia”, nr 157, 2020, s. 46–54). Prace te wpisują się w kontekst badań nad symboliką państwową, kultem morza oraz ideologicznymi aspektami budowy tożsamości narodowej w II Rzeczypospolitej. W monografii przedstawiłem w jaki sposób „Święto Morza” stało się jedną z najpopularniejszych imprez masowych w międzywojennej Polsce, jednoczącą społeczeństwo wokół idei morskiej. Opisałem proces kształtowania się „uczuciowej i religijnej” więzi Polaków z Bałtykiem oraz rolę Gdyni jako symbolu nowoczesnej Polski. Udokumentowałem uroczystości w Gdyni w latach 1932–1939 (w tym aspekty propagandowe, państwowe i religijne), omówiłem kwestię rozbudowy floty wojennej, związaną z obchodami oraz reakcje mediów (w tym prasy niemieckiej) na polskie manifestacje nad morzem. Reasumując, przeprowadziłem analizę „Święta Morza” jako instrumentu polityki państwowej, służącego legitymizacji obecności Polski nad Bałtykiem oraz tworzenia nowoczesnego mitu morskiego. Monografię uzupełnia aneks źródłowy obejmujący 30 przemówień wygłoszonych przez najwyższych dostojników państwowych, wojskowych i kościelnych podczas kolejnych obchodów, pozwalających prześledzić retorykę władz dotyczącą polityki morskiej w latach 30. XX wieku. Naukowa wartość tej monografii została dostrzeżona i poddana wnikliwej ocenie w „Zapiskach Historycznych”, gdzie ukazała się jej recenzja autorstwa dra Jana Tymieńskiego (T. 87, z. 1, 2022, s. 169–175). Druga praca dotyczy warszawskich obchodów „Święta Morza”, organizowanych w latach 1933–1939 przez Ligę Morską i Kolonialną w celu propagowania spraw morskich i zbiórki funduszy na rozwój marynarki wojennej. Relacjonowałem przebieg obchodów, opisując patriotyczne manifestacje, parady na Wiśle, udział najwyższych władz państwowych oraz entuzjazm mieszkańców stolicy, wyrażający ich symboliczną więź z polskim wybrzeżem Bałtyku.

W nurt symboliki państwowej II Rzeczypospolitej wpisały się także inne moje badania. W artykule pt. *Budowa portu gdyńskiego – symboliczne budowle (Druga Rzeczpospolita z morzem w tle. Księga pamiątkowa poświęcona Profesorowi Romanowi Wapińskiemu, red. A. Drzewiecki, E. Koko, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2010, s. 251–261)* opisałem historię i znaczenie pięciu kluczowych obiektów przemysłowych (łuszczarni ryżu, olejarni, chłodni, magazynu „Aukcji Owocowych” i elewatora zbożowego), wzniesionych w gdyńskim porcie w latach 1927–1937. Ukazałem te inwestycje jako architektoniczne i gospodarcze symbole

nowoczesności oraz sukcesu II Rzeczypospolitej. Uzupełnieniem publikacji z tego obszaru jest monografia pt. *1924. Port Gdyni w prasie polskiej* (Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia 2018, ss. 204), współautorstwa dra Krzysztofa Chalimoniuka, będąca zbiorem artykułów i relacji prasowych dokumentujących przełomowy dla budowy portu w Gdyni rok 1924 oraz społeczne i polityczne nastroje towarzyszące tej inwestycji, pozwalając spojrzeć na narodziny portu oczami dziennikarzy.

Płaszczyzna moich badań nad Gdynią obejmuje również okres przed 1920 r., a więc proces przekształcania kaszubskiej wsi w nowoczesne, modernistyczne miasto. W artykule pt. *Odkrywanie Gdyni na łamach polskiej prasy w latach 1907–1914 (Wędrówki po dziejach. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Stegnera, red. I. Janicka, A. Janicki, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2022, s. 581–597)*, obaliłem m.in. mit Adolfa Nowaczyńskiego jako jej jedyne „odkrywcę”, przywołując liczne, dotąd niecytowane relacje dziennikarzy i publicystów, którzy opisywali kaszubską wieś, jej mieszkańców oraz rozwijające się letnisko, stanowiące spokojną (i tańszą) alternatywę dla modnego Sopotu. W artykule pt. *Rozwój spółek przemysłowo-handlowych we wsi Gdynia w latach 1920–1926 w świetle akt rejestru handlowego* („Nautologia”, vol. 49, nr 151, 2014, s. 35–39) opisałem działalność 19 pionierskich spółek przemysłowo-handlowych funkcjonujących we wsi Gdynia, wskazując na dynamiczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości w branżach takich jak budownictwo, żegluga i turystyka.

Jeszcze przed doktoratem badałem historię powstania i rozwoju letniska w Orłowie Morskim i Kolibkach – od legendy o pobycie królowej Marii Kazimiery Sobieskiej, przez XIX-wieczne początki turystyki, po rozbudowę bazy noclegowej w latach 20. XX wieku, związaną z parcelacją majątku właściciela dóbr rycerskich Kolibki, honorowego konsula Estonii w Wolnym Mieście Gdańsku Witolda Kukowskiego. W artykule pt. *Powstanie letniska w Orłowie Morskim (Wędrówki po dziejach Gdyni, red. D. Płaza-Opacka, T. Stegner, Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni. Seria II. Studia i Monografie, 2004, nr 1, Muzeum Miasta Gdyni, Gdynia 2004, s. 59–81)* przedstawiłem obiekty letniskowe (hotele, pensjonaty i wille), opisując transformację osady rybackiej w kąpielisko konkurujące z Sopotem i przyciągające elity II Rzeczypospolitej. Osobie Kukowskiego poświęciłem dwa artykuły, z których pierwszy – pt. *Konsul Witold Kukowski – ostatni właściciel Kolibek* – wygłosiłem podczas sesji naukowej „100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku” (8 czerwca 2001 r.), a następnie opublikowano go w materiałach dokumentujących to wydarzenie (w: *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa 8 VI 2001*, red. A. Przywuska, I. Rdzanek, Archiwum Państwowe w Gdańsku, Gdańsk 2001, s. 91–106). Do tematu powróciłem w artykule pt. *Requiem dla konsula. Witold Kukowski (1882–1939)* („Rocznik Gdyni”, nr 22, 2010, s. 14–23). Badając historię dóbr rycerskich Kolibki opublikowałem również artykuł pt. *Ernst Heinrich Christian Wilhelm von Zitzewitz (1838–1925). Życiorys z Kolibkami w tle* („Nautologia”, vol. 50, nr 152, 2015, s. 71–74).

Dopełnieniem gdyńskiego nurtu jest mój wkład w projekt edukacyjno-dokumentacyjny „Miasto Gdynia w okresie II wojny światowej”, w ramach którego w latach 2007–2018 gromadziłem materiały archiwalne dokumentujące straty osobowe gdynian. Efektem tych prac

była publikacja pt. *Straty osobowe Gdyni w okresie II wojny światowej* (Urząd Miasta Gdyni, Gdynia 2019, ss. 135). Celem moim oraz sześciorga współautorów (Jerzego Heidricha, Kazimierza Małkowskiego, Edwarda Obertyńskiego, Jana Kazimierza Sawickiego, Małgorzaty Sokołowskiej i Ryszarda Toczka) było upamiętnienie ofiar i oszacowanie skali represji niemieckich wobec ludności Gdyni.

W związku z jubileuszowym 50. Festiwalem Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni opublikowałem na łamach czasopisma „Panoptikum” (poświęconego kulturze audiowizualnej), artykuł oparty na kwerendzie archiwalnej w APG pt. *Koncepcja, organizacja i przebieg I Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdańsku (7–14 września 1974 r.)* („Panoptikum”, 2025, nr 33). Przedstawiłem w nim genezę, zaplecze organizacyjne i przebieg I FPFF, interpretując wydarzenie jako przedsięwzięcie artystyczne, jak i socjologiczno–propagandowe (m.in. w aspekcie relacji środowiska filmowego z robotniczym Wybrzeżem).

Trzeci, równoległy i kluczowy obszar mojego dorobku obejmuje naukowe edycje źródeł historycznych. Działalność ta wynikała z przekonania o konieczności udostępnienia badaczom różnorodnej dokumentacji (przechowywanej w APG OG) istotnej dla zrozumienia mechanizmów funkcjonowania nie tylko miasta Gdyni i budowanego portu, lecz także całej II Rzeczypospolitej. W latach 2017–2026, wraz z dr. Chalimoniukiem zrealizowałem pionierski cykl pt. *Archiwum Gdyńskie*. Odpowiadałem w nim za wybór źródeł, opracowanie tekstu, przypisów i komentarzy oraz napisanie wstępów, zaś dr Chalimoniuk za sporządzenie indeksów, wykonanie składu i prac graficznych. W skład cyklu weszły cztery tomy *Raportów sytuacyjnych Komisarza Rządu w Gdyni (1929–1939)*¹ oraz – jako uzupełnienie – tom *Port Gdynia 1920–1924. Akty prawne. Dokumenty. Sprawozdania stenograficzne* (Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni, Gdynia 2026, ss. 99). Pierwsze cztery tomy zawierają źródła dokumentujące życie polityczne, społeczne i gospodarcze Gdyni. Opisują m.in. nastroje antyrządowe, aktywność organizacji partyjnych, złożoną strukturę narodowościową i wyznaniową Gdyni oraz dostarczają danych statystycznych dotyczących m.in. przestępczości. Całość uzupełniono aparatem naukowym, w tym wykazami i indeksami, ułatwiającymi korzystanie z dokumentów. Tom 5 cyklu porządkuje rozproszoną dokumentację legislacyjną i stenograficzną, kluczową dla badań nad historią gdyńskiego portu w pierwszym okresie jego funkcjonowania. O randze i użyteczności tych edycji świadczy ich recepcja w obiegu naukowym i popularyzatorskim, m.in. w książce Grzegorza Piątka pt. *Gdynia Obiecana*.

¹ J. Drozd, K. Chalimoniuk, *Raporty sytuacyjne Starosty Grodzkiego w Gdyni i Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: luty 1929 – grudzień 1931*, Archiwum Gdyńskie, nr 1, APG, Stowarzyszenie Przyjaciół APG, Gdańsk 2015, ss. 235; eadem, *Raporty sytuacyjne Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni, ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1932 – grudzień 1934*, Archiwum Gdyńskie, nr 2, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia 2017, ss. 209; eadem, *Raporty sytuacyjne komisarza rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni. Ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1935 – grudzień 1936*, Archiwum Gdyńskie, nr 3, Towarzystwo Miłośników Gdyni, Gdynia 2018, ss. 152; eadem, *Raporty sytuacyjne kierownika Państwowego Urzędu Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego, Starosty Grodzkiego i Komisarza Rządu w Gdyni. Życie polityczne, społeczne i mniejszości narodowych w Gdyni. Ruch wywrotowy i stan bezpieczeństwa publicznego: styczeń 1929 – styczeń 1939*, Archiwum Gdyńskie, nr 4, Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni, Gdynia 2024, ss. 739.

Miasto, modernizm, modernizacja 1920–1939 (Nagroda Literacka Nike Czytelników w 2023 r.).

Dodam, że opracowywanie i publikowanie naukowych edycji źródeł nie stanowi jedynej formy mojego udziału w udostępnianiu materiałów archiwalnych. Wykraczając poza edycję, dokonałem m.in. pełnego opracowania archiwalnego zespołów akt: Sądu Grodzkiego w Gdyni z lat [1749–] 1929–1939 [–2004] (sygn. APG OG 149, wielkości 4772 j.a. = 39,7 mb.) i Sądu Obwodowego w Łęborku z lat [1648–] 1879–1945 [–1964] (sygn. APG OG 1883, 4547 j.a. = 119,5 mb.). Moje prace objęły wszystkie etapy opracowania, w tym uporządkowanie jednostek archiwalnych, opracowanie inwentarzy książkowych i pomocy archiwalnych w formie elektronicznych baz danych (patrz zał. 15 i 16). Ponieważ – zgodnie z Ustawą z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 1983 r., nr 38 poz. 173) – opracowywanie zasobu ma charakter naukowy, dokonania te stanowią również mój wkład w metodologię prac źródłoznawczych, cyfryzację i upowszechnianie narodowego zasobu archiwalnego.

Najważniejszym punktem dorobku w czwartym obszarze badawczym jest monografia pt. *Mistrz Władysław Pytłasiński (1863–1933). Zapaśnik – trener – działacz – artysta – policjant*, sfinansowana ze środków Prorektora ds. Badań Naukowych UG w ramach Programu Humanistyki Gdańskiej oraz Wydziału Historycznego UG. Tematycznie łączy się z nią artykuł dotyczący Gabriela Wiktora Roźnieckiego pt. „Czystość nazwiska rodzinnego klejnotem najdroższym”. *Jak Gabriel Wiktor Roźniecki zrehabilitował nazwisko zdrajcy* („Studia Historica Gedanensia”, vol. 15, cz. 1, 2024, s. 224–239). Córka Gabriela Wiktora, Józefa Roźniecka w 1892 r. w Petersburgu wyszła za mąż za Pytłasińskiego, stając się nieodłączną towarzyszką jego sportowych wojaży. Badania nad historią sportu rozwijałem najpierw w formie opracowań popularyzatorskich poświęconych sportom walki, a następnie w artykułach dotyczących dziejów żeglarstwa w Gdyni w okresie II Rzeczypospolitej. W artykule pt. *Od regat gdyńskich w 1921 roku do mistrzostw Europy w Orłowie Morskim w 1939 roku* („Rocznik Gdyński”, nr 23, 2011, s. 89–97) zbadałem genezę regat rozgrywanych w Gdyni od 1921 r., przybliżyłem ich charakter oraz odtworzyłem przebieg kolejnych, kończąc analizę na Mistrzostwach Europy w Orłowie Morskim. Tym ostatnim poświęciłem artykuł pt. *Mistrzostwa Europy w żeglarstwie w Orłowie Morskim (7–9 sierpnia 1939 r.)* („Nautologia”, nr 160, 2023, s. 67–72) przybliżając atmosferę tych szczególnych, odbywających się zaledwie trzy tygodnie przed wybuchem II wojny światowej, zawodów. Pod moją redakcją powstała również seria publikacji pt. *Oficjalny rocznik Polskiego Boksu 2009–2011* (Itelnet, Gdynia–Warszawa–Wrocław 2010, ss. 296; Itelnet, Gdynia–Warszawa–Wrocław 2011, ss. 296; Itelnet, Gdynia–Warszawa–Wrocław–New Jersey 2012, ss. 296). Jej celem było dokumentowanie najważniejszych wydarzeń, systematyzacja wyników i statystyk oraz bieżące komentowanie historii polskiego pięściarstwa. Byłem także współautorem (ze Zbigniewem Gorlewskim) monografii pt. *Z kart historii polskiego boks. Księga pamiątkowa na 90-lecie Polskiego Związku Bokserskiego (1923–2013)* (Polski Związek Bokserski, Warszawa 2013, ss. 296) stanowiącej kompendium wiedzy o polskim boksie olimpijskim; do dziś jest to kluczowa publikacja dla PZB (patrz zał. 11). Dodatkowym kontekstem, który wpłynął pozytywnie na

kształt osiągnięcia głównego, jest moje wieloletnie doświadczenie w dziennikarstwie sportowym, obejmujące m.in. relacjonowanie kwalifikacji olimpijskich w boksie (Samsun 2016). Bezpośrednia obserwacja współczesnej rywalizacji sportowej pozwoliła mi lepiej zrozumieć psychologię i dynamikę walk zapaśniczych opisywanych w źródłach historycznych oraz mechanizmy promocji widowisk sportowych.

Potwierdzeniem uznania moich kompetencji było powierzenie mi funkcji recenzenta przez redakcje cenionych czasopism naukowych. W ramach procedur *peer-review* dokonałem oceny merytorycznej artykułów dla: „KLiO. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym”, „Studia Historica Gedanensia”, „Gdański Rocznik Ewangelicki” (2 recenzje). Podejmowanie roli recenzenta w tak zróżnicowanych tematycznie periodykach dowodzi mojej zdolności do obiektywnej oceny dorobku innych autorów w obszarze historii. Moją aktywność krytyczno-literacką uzupełnia recenzja naukowa monografii Waldemara Parusa i Ryszarda Techmana pt. *Kapitanowie portu Darłowo w latach 1945–2005* (Słupsk 2022).

Dobrym miernikiem merytorycznego znaczenia moich badań oraz ich obecności w międzynarodowym dyskursie naukowym jest dostępność moich monografii w prestiżowych ośrodkach akademickich świata. Na podstawie danych globalnego systemu WorldCat, znajdują się one w zasobach czołowych bibliotek naukowych. Szczególnym uznaniem cieszy się książka pt. *Spoleczność żydowska w Gdyni w okresie międzywojennym*, która współtworzy zasoby 29 bibliotek, m.in.: Library of Congress, The British Library – St. Pancras, Yad Vashem, National Library of Israel w Jerozolimie, Harvard University, Yale University, Columbia University in the City of New York, University of Chicago, University of North Carolina, Cambridge University, Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, Bayerische Staatsbibliothek w Monachium i Bibliothèque universitaire des langues et civilisations. Książka pt. *Lost in the Whirlwind of war. Jewish Community in Gdynia, Poland* znajduje się w 19 bibliotekach naukowych, m.in. w: The British Library – St. Pancras, Harvard University, Columbia University in the City of New York, University of Michigan – Ann Arbor, University of California Los Angeles, University of Toronto, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Universitätsbibliothek Heidelberg i United States Holocaust Memorial Museum. Książka pt. *Sojusz narodu polskiego z morzem. Święto Morza w Gdyni 1932–1939* jest dostępna w 18 bibliotekach naukowych, m.in. w: The British Library – St. Pancras, Yale University, New York University, Indiana University, Stanford University, University of Illinois, University of Michigan – Ann Arbor, Princeton University i Bayerische Staatsbibliothek.

Obecność moich publikacji w tak renomowanych jednostkach dowodzi, że poruszane zagadnienia posiadają istotny walor poznawczy dla międzynarodowych badaczy.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Osiągnięcia dydaktyczne

Od niemal 30 lat prowadzę wielowymiarową działalność zawodową i naukową na rzecz edukacji, ochrony narodowego zasobu archiwalnego i upowszechniania wiedzy historycznej. Moja aktywność obejmuje równoległe badania naukowe, dydaktykę akademicką, pracę

historyka–archiwisty, a także szeroko rozumianą popularyzację, tworząc spójny model służby publicznej. Po ukończeniu studiów magisterskich w 1996 r. zostałem zatrudniony w APG OG, gdzie jako starszy kustosz odpowiadam m.in. za opracowanie zasobu archiwalnego, prowadzenie kwerend naukowych, genealogicznych i własnościowych, udostępnianie zasobu oraz tworzenie elektronicznych baz danych. W ramach praktyk studenckich prowadzę zajęcia dydaktyczne, umożliwiając studentom archiwistyki i zarządzania dokumentacją bezpośredni kontakt z różnymi formami dokumentacji oraz zapoznając ich z zasadami metodyki, profilaktyki i z realnymi problemami ochrony narodowego zasobu archiwalnego.

Równolegle od 2006 r. prowadzę działalność naukowo–dydaktyczną na UG jako adiunkt w Zakładzie Metodologii Historii, Historii Historiografii i Archiwistyki Instytutu Historii. W ramach swoich obowiązków dydaktycznych prowadzę seminaria licencjackie na kierunkach Historia oraz Krajoznawstwo i Turystyka Historyczna, a także proseminaria, wykłady i ćwiczenia na kierunkach Historia, Religioznawstwo i Etnologia. W minionym roku akademickim wypromowałem 8 dyplomantów; obecnie na moje seminarium uczęszcza 11 studentów. Od lat pełnię również funkcję recenzenta prac licencjackich i magisterskich.

W latach 2006–2026 prowadziłem jako nauczyciel akademicki 25 przedmiotów specjalistycznych z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją, historii administracji oraz historii Pomorza. Najważniejsze z nich to: historia ustroju administracyjnego ziem polskich w XIX–XXI wieku, opracowanie akt spraw, przechowywanie dokumentacji, jej ochrona i udostępnianie, systemy informacyjne w archiwach, teoria archiwalna, metodyka archiwalna ogólna, metodyka archiwalna szczegółowa, wstęp do archiwistyki, współczesne nieaktowe rodzaje materiałów archiwalnych i ich opracowanie oraz zarządzanie dokumentacją we współczesnej instytucji. Prowadziłem cykle wykładów monograficznych pt. *Gminy wyznaniowe żydowskie na Pomorzu w okresie międzywojennym* (w roku akademickim 2012/2013), *Dzieje społeczności żydowskiej na Pomorzu w XIX–XX wieku* (2017–2018), *Gdynia w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Obraz miasta, portu i mieszkańców* (2020–2021), *Gdyńskie metamorfozy. Od wioski rybackiej do morskiej stolicy Polski* (2022–2023), *Dzieje nowożytnego cyrku i rozwój sztuki cyrkowej w Europie do początku XX wieku* (2024–2025). Zajęcia prowadziłem nie tylko w przestrzeniach Instytutu Historii UG i APG OG, ale także w gdańskiej synagodze, łącząc refleksję archiwalną z edukacją międzykulturową.

W zakresie kształtowania postaw zawodowych i etosu pracy archiwalnej, wprowadzam studentów w realia odpowiedzialnej pracy z narodowym zasobem archiwalnym. W dydaktyce nie ograniczam się do przekazywania kompetencji technicznych, lecz równolegle buduję świadomość odpowiedzialności za źródła archiwalne. Podkreślam znaczenie precyzji opisu archiwalnego, krytycznej analizy źródeł, odpowiedzialności za skutki błędów interpretacyjnych i ewidencyjnych, kształtując u studentów nawyki profesjonalizmu. Moja działalność edukacyjna obejmuje: rozwijanie wiedzy metodologicznej, wdrażanie zasad rzetelności, etyki zawodowej, odpowiedzialności za bezpieczeństwo zasobu archiwalnego oraz przygotowanie studentów do pracy zespołowej i funkcjonowania w instytucjach publicznych. Wymiernym efektem tej działalności jest fakt, że absolwenci UG specjalizacji archiwistyka i zarządzanie dokumentacją od lat znajdują zatrudnienie w archiwach lub w instytucjach kultury, wchodząc na rynek pracy dobrze przygotowani do wykonywania zawodu. Z wieloma z nich utrzymuję

kontakt merytoryczny i współpracę naukową, przyczyniając się do dalszego rozwijania ich kompetencji i kształtowania regionalnych kadr archiwalnych.

Osiągnięciem o charakterze systemowym jest mój współudział w tworzeniu programu dydaktycznego specjalizacji archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na studiach licencjackich (stacjonarnych i niestacjonarnych) w Instytucie Historii UG. Program ten, wraz z pozostałymi pracownikami zakładu, zaprojektowaliśmy jako spójny model kształcenia, łączący klasyczne kompetencje archiwalne z nowoczesnymi wymaganiami rynku pracy. Obejmuje on przede wszystkim: zarządzanie dokumentacją współczesną, cyfryzację zasobu, standardy opisu archiwalnego i udostępniania informacji a także praktyczne przygotowanie do pracy w instytucjach nauki oraz w administracji publicznej. Mój udział w konstruowaniu struktury programu i treści kształcenia miał bezpośredni wpływ na trwałą jakość oferty dydaktycznej UG i edukację kolejnych roczników absolwentów. Moja praca dydaktyczna za każdym razem była pozytywnie oceniana przez Komisję Oceniającą Wydziału Historycznego UG.

W obszarze dydaktycznym nie ograniczam się wyłącznie do pracy w Instytucie Historii UG. Od 2024 r. prowadzę również zajęcia na studiach podyplomowych na kierunku Judaistyka stosowana w Uniwersytecie SWPS w Sopocie, dzieląc się wiedzą i doświadczeniem badawczym w zakresie historii społeczności żydowskiej Pomorza Gdańskiego, metod edycji źródeł oraz pracy z materiałami archiwalnymi.

Osiągnięcia organizacyjne

Moja działalność organizacyjna obejmowała pracę w komisji rekrutacyjnej oraz pełnienie w latach 2015–2026 funkcji opiekuna roku na specjalizacji archiwistyka i zarządzanie dokumentacją (I i II stopnia). Od 2021 r. jestem członkiem Rady Archiwum UG, pełniąc funkcje doradcze i opiniotwórcze dla Rektora UG w sprawach archiwizacji. W ramach tych obowiązków współuczestniczę m.in. w kształtowaniu strategii gromadzenia, opracowania i udostępniania materiałów archiwalnych uczelni, opiniuję normatywy archiwalne oraz brakowanie dokumentacji niearchiwalnej, a także wspieram działalność naukową i usługową Archiwum UG. Działam również w trójmiejskim środowisku naukowym jako członek redakcji czasopisma „Historia, Archiwa, Gdańsk” (ISSN 2545–0298), wydawanego przez APG oraz rady naukowej „Rocznika Gdyńskiego” (ISSN 0137–4044). Ponadto jestem członkiem Towarzystwa Miłośników Gdyni i Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Gdyni.

Osiągnięcia w zakresie popularyzacji nauki

W obszarze popularyzacji dziejów lokalnej społeczności żydowskiej od ponad 20 lat współpracuję z Gminą Wyznaniową Żydowską w Gdańsku (patrz zał. 10), dla której przygotowałem m.in. artykuł poświęcony dziejom Żydów z Wejherowa (opublikowany na jej stronie internetowej). W ramach Otwartego Uniwersytetu Bejt Meir, działającego przy gminie, a skierowanego do wszystkich osób zainteresowanych poszerzeniem wiedzy o kulturze i religii żydowskiej, w gdańskiej synagodze prowadziłem wykłady przybliżające sylwetki wybitnych przedstawicieli trójmiejskiej społeczności żydowskiej. Na zaproszenie Stowarzyszenia „Dzieci Holocaustu” w Polsce wygłosiłem referat poświęcony dziejom Żydów z Gdyni i innych miast

przedwojennego powiatu morskiego podczas XVI Ogólnopolskiego Zjazdu tej organizacji (21 czerwca 2007 r., Jastrzębia Góra).

Istotny dla popularyzacji nauki, a zarazem o wymiarze międzynarodowym był mój udział w konferencji *Gdańsk, Gdynia i Sopot – żydowskie wędrówki XX wieku* zorganizowanej 7 kwietnia 2008 r. w Dworze Artusa w Gdańsku w ramach Dni Izraela w Gdańsku (z okazji 60. rocznicy powstania państwa Izrael). Organizatorami wydarzenia były: Wydział Historyczny UG, Ambasada Izraela w Polsce, Urząd Miasta Gdańska i Muzeum Historyczne Miasta Gdańska. Przewodniczyłem pierwszej części konferencji, a następnie wygłosiłem referat pt. *Droga do Neve-Yam. Żydowskie kursy portowe i rybackie w Gdyni w latach 30–tych XX wieku*. Równie uroczysty charakter miała konferencja z okazji 70. rocznicy Kindertransportów (ewakuacji dzieci żydowskich przez Gdańsk i Gdynię do Wielkiej Brytanii w 1939 r.), zorganizowana w dniach 6–7 maja 2009 r. w Bibliotece UG przez: Wydział Historyczny UG, Urząd Miasta Gdańska, Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku i Gminę Wyznaniową Żydowską w Gdańsku. Drugiego dnia wygłosiłem referat pt. *Emigracja Żydów przez Gdynię w latach 1938–1939*, stanowiący podsumowanie moich badań nad ruchem emigracyjnym ludności żydowskiej z Wolnego Miasta Gdańska i Gdyni. W ramach tego wydarzenia 6 maja 2009 r. przed Dworcem Głównym PKP w Gdańsku odsłonięto pomnik poświęcony Kindertransportom. Wyniki moich badań przyczyniły się do upamiętnienia w 2007 r. Gminy Wyznaniowej Żydowskiej Okręgu Kartuskiego z siedzibą w Gdyni w Dolinie Zniszczonych Gmin (*Valley of the Communities*) w Yad Vashem. Na zapytanie biura Prezydenta Miasta Gdyni, udzieliłem również opinii w sprawie lokalizacji tablicy pamiątkowej poświęconej przedwojennym żydowskim mieszkańcom Gdyni, odsłoniętej 18 września 2013 r. przy ul. Kilińskiego.

Jestem autorem 94 haseł opublikowanych w popularnonaukowej *Encyklopedii Gdyni* (red. M. Sokołowska, I. Greczanik-Filipp, W. Kwiatkowska, Oficyna Verbi Causa, Gdynia 2006), która od 8 lutego 2026 r. została również udostępniona na stronie *gdyniawsieci.pl*. W ramach obowiązków w APG OG, w latach 2006–2024 prowadziłem spotkania edukacyjne dla studentów, młodzieży szkolnej i nauczycieli. Wkładem w upamiętnienie historii regionu są współredagowane przeze mnie albumowe publikacje: *Gdynia – z żelaza, z betonu* (APG, Gdańsk 2018, ss. 215) oraz *Stulecie Gdyni w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku* (APG, Gdańsk 2026, ss. 128), prezentujące w przystępnej, a zarazem naukowo rzetelnej formie, ikonograficzne bogactwo dziejów miasta. Popularyzowałem także dzieje Marynarki Wojennej RP, przygotowując wprowadzenie do monografii Tomasza Neubauera i K. Chalimoniuka pt. *ORP Garland* (Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, Gdynia 2015).

Integralną częścią mojej działalności jest nie tylko popularyzacja dziejów społeczności żydowskiej, ale także szeroko rozumianej historii Pomorza Gdańskiego, w szczególności miasta i portu w Gdyni, oraz historii sportu. Spośród wygłoszonych wykładów, referatów i prelekcji wymienię najważniejsze:

- 17 lutego 2007 r. - Hotel Nadmorski w Gdyni: wystąpienie podsumowujące moje wieloletnie badania nad dziejami gdyńskich Żydów w ramach promocji książki pt. *Spółeczność żydowska Gdyni w okresie międzywojennym*;
- 25 stycznia 2009 r. - Hotel Kuracyjny w Gdyni: wykład pt. *Konsul Witold Kukowski – Ostatni Właściciel Kolibek* (po którym odbyło się spotkanie literackie i dyskusja);
- 30 marca 2016 r. - siedziba Towarzystwa Przyjaciół Orłowa w Gdyni–Orłowie: spotkanie autorskie poświęcone I tomowi *Raportów sytuacyjnych Komisarza Rządu w Gdyni*;
- 23 listopada 2017 r. - Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni: spotkanie autorskie połączone z prelekcją i dyskusją na temat przy okazji prezentacji II tomu *Raportów sytuacyjnych Komisarza Rządu w Gdyni*; prezentacja portalu *Rocznika Gdyńskiego*;
- 5 lutego 2024 r. - Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni (Biblioteka Wiedzy): wykład pt. *Dzieje Żydów w Gdyni w okresie międzywojennym*, połączony ze spotkaniem autorskim;
- 30 stycznia 2025 r. - Gdyński Konsulat Kultury: dyskusja o IV tomie *Raportów sytuacyjnych Komisarza Rządu w Gdyni*, oraz inauguracja projektu „Gdynia konsularna” z udziałem (byłych i obecnych) konsulów honorowych i ambasadorów Bułgarii, Danii, Islandii, Mołdawii i Norwegii oraz Sekretarza Generalnego Krajowej Izby Gospodarki Morskiej.
- 11 marca 2026 r. – Muzeum Miasta Gdyni: prelekcja o gdyńskich archiwaliach w zasobie APG OG, w związku z jubileuszem 100-lat przyznania Gdyni praw miejskich oraz spotkanie autorskie (wraz z Andrzejem Reglińskim) poświęcone publikacji pt. *Stulecie Gdyni w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku*.

W latach 2006–2025 współtworzyłem internetowe portale Bokser.org i PolskiBoks.pl, które odgrywały ważną rolę w dokumentowaniu historii polskiego boksu. Pełniłem obowiązki zastępcy redaktora naczelnego pierwszego z tych mediów oraz redaktora naczelnego drugiego. Występowałem jako ekspert w audycjach Polskiego Radia NY 910 AM, przybliżając Polonii w USA dzieje rodzimego sportu i komentując bieżące wydarzenia. Pełniłem także funkcję komentatora–eksperta na zaproszenie serwisów internetowych (m.in. sport.interia.pl i naTemat.pl) oraz udzieliłem wywiadu „Gazecie Uniwersyteckiej UG” (J. Drozd, A. Bień, *Gdynia zrodzona z idei*, „Gazeta Uniwersytecka UG” nr 3 (217), marzec 2026, s. 31-33).

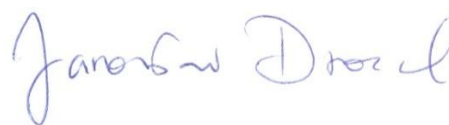
7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1–6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W październiku 2023 r. zostałem uhonorowany zespołową Nagrodą Rektora UG III stopnia za działalność naukową w roku akademickim 2022/2023.

Podsumowanie

Przedstawiona w autoreferacie moja działalność naukowa po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje cztery komplementarne obszary badawcze: dzieje społeczności żydowskiej na Pomorzu Gdańskim, historię miasta i portu w Gdyni, naukowe edycje źródeł oraz historię kultury fizycznej i sportu. Wspólnym mianownikiem tych obszarów jest dla mnie praca na

źródłach archiwalnych i prasowych, krytyka przekazów masowych oraz udostępnianie źródeł jako niezbędnej infrastruktury dla dalszych badań. Osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego – monografia poświęcona Władysławowi Pytłasińskiemu – jest wynikiem moich wieloletnich studiów nad genezą sportu zawodowego w Europie, opartych na kwerendzie obejmującej zasoby kilkudziesięciu archiwów, bibliotek i muzeów. Działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną prowadzę od 20 lat, łącząc pracę nauczyciela akademickiego na UG i SWPS z praktyką historyka-archiwisty w APG OG. Popularyzację wiedzy historycznej realizuję we współpracy z muzeami, archiwami, bibliotekami, towarzystwami naukowymi i mediami.



.....
(podpis wnioskodawcy)